

INTERNATIONAL AKHISARI WORKSHOP: POLITICS AND ETHICS IN OTTOMAN EUROPE (1500–1800)

OCTOBER 24-25, 2025, BALKAN STUDIES FOUNDATION, SKOPJE/NORTH MACEDONIA

Concession Holder on Behalf of Balkan Studies Foundation

Dr. Sevba Abdula

Organizing Committee

Prof. Dr. Özgür Kavak, Marmara University, Istanbul (President)

Dr. Sevba Abdula, Balkan Studies Foundation, Skopje

Dr. Sedad Bešlija, University of Sarajevo Institute of History, Sarajevo

Hamza Lavić, Gazi Husrev Bey Library, Sarajevo

Dr. Ferid Piku, Minber Research Center, Tirana

Dr. Ardijan Muhaj, Sami Frasheri Institute, Tirana

Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl, Boğaziçi University, Istanbul

Assist. Prof. Dr. Elmin Aliyev, Istanbul Medeniyet University, Istanbul

Dr. Müddessir Demir, Bilecik Şeyh Edebali University, Bilecik

Secretariat

Zehra A. Sadiki, Balkan Studies Foundation, Skopje

Organizing Institution

Balkan Studies Foundation

Graphic Design

iyicalismalar.tr

Correspondence

Makedonsko Kosovska Brigada No: 32 1A, Cair – Skopje, North Macedonia

balkanfoundation.com | info@balkanfoundation.com

PROGRAM AND BOOK OF ABSTRACTS

**INTERNATIONAL AKHISARI WORKSHOP:
POLITICS AND ETHICS IN OTTOMAN EUROPE (1500–1800)**

OCTOBER 24–25, 2025, BALKAN STUDIES FOUNDATION, SKOPJE/NORTH MACEDONIA

CONTENTS

PROGRAM	7
ABSTRACTS	13
Osmanlı Avrupa'sında Şehirli Kültürü ve Siyasal Katılım: Tiran Örneği (17-19 yüzyıllar)	14
<i>Urban Culture and Political Participation in Ottoman Europe: The Case of Tirana (17th-19th Centuries)</i>	
<i>Behar Keçeli</i>	
Vezirliğe Dair Bir Abbâsî Metninin Osmanlıya İntikali: Bosnalı Hüseyin Hüsnî'nin Zinetü's-sadâre fî tercemeti Âdâbî'l-vizâre Başlıklı Tercümesi	16
<i>The Transmission of an Abbasid Text on the Vizierate to the Ottomans: Bosnian Hüseyin Hüsnî's Translation Entitled Zinat al-Sadâra fî Tarjamat Âdâb al-Wizâra</i>	
<i>Elif Keleş</i>	
Osmanlı Bürokratinin Gözünden Siyasetin Ahlakiliği: Mehmed Bosnevî'nin Eserleri Bağlamında Bir Değerlendirme	18
<i>An Ottoman Bureaucrat's Perspective on the Morality of Politics: An Evaluation within the Context of Mehmed Bosnevî's Works</i>	
<i>Assist. Prof. Dr. Elmin Aliyev</i>	
Muînü'l-Müftî'nin Fetvaları Özelinden Üskübî'nin Cihad ve Siyaset Düşünceleri	20
<i>Üskübî's Thoughts on Jihad and Politics in the Context of Muînu'l al-Muftî's Fatwas</i>	
<i>Mahmud Emîni</i>	
Osmanlı Avrupası'nda Uluslararası Hukukun Temellendirilmesi: Sofyalı Şeyh Bâli ve Nûreddinzâde'nin Risaleleri	22
<i>The Foundations of International Law in Ottoman Europe: The Treatises of Sofyalı Sheikh Bâli and Nûreddinzâde</i>	
<i>Mehmet Çoban</i>	
Political Advice in Ottoman Sufi Thought: The Nasihatname of Sofyalı Bali Efendi	25
<i>Mehmet Fatih Tiftik</i>	
Osmanlı Uleması Arasında Tekil Bir Örnek: Pîr Mehmed Üskübî'nin Osmanlı Toprak ve Vergi Kanunlarındaki Bazı Düzenlemeleri Meşrulaştırma Yaklaşımları	26
<i>A Singular Example among the Ottoman 'Ulamâ': Pîr Mehmed Üskübî's Efforts to Legitimize Certain Provisions in Ottoman Land and Tax Legislation</i>	
<i>Dr. Mesut Kulan</i>	

Bir Siyaset Düşüncesi Eserinin Osmanlı Mısır'ından İstanbul'a İntikali: Muhammed b. Musa Bosnevi ve Cevâhir-i Mudiyye Tercümesi	28
<i>The Transmission of a Work of Political Thought from Ottoman Egypt to Istanbul: Muhammad b. Musa al-Bosnawi and the Translation of Jawâhir al-Mudiyya</i> Dr. Müddessir Demir	
Serhaddan Payitahta Bir Osmanlı Âliminin Siyasete Yön Verme Çabası: Manastırlı Terzizâde Mahmud'un Fezâilü'l-Cihad Adlı Eseri	31
<i>From the Borderlands to the Seat of Power: An Ottoman Scholar's Endeavor to Shape Politics: Manastırlı Terzizâde Mahmud's Work Titled Fezâ'ilü'l-Jihâd</i> Muhammed Enes Buluş	
Bir Osmanlı Kadısının Siyaset Tasavvuru: Manastırlı Terzizâde'ye göre Sultanın Meşruiyeti ve Ulemanın İtibarı	34
<i>An Ottoman Judge's Political Thought: Legitimacy of the Sultan and the Prestige of the 'Ulamâ ' According to Terzizâde of Manastır</i> Mustafa Taş	
A Comparative Analysis of the Moral Foundations of Governance through the Political Thought of Akhisârî and Machiavelli	36
Ömerfaruk Yıldırım	
Osmanlı Siyasi Nasihat Geleneğinde Süreklilik ve Değişim: Akhisari'nin Usûlü'l-Hikem'inden Budinli'nin Nizâm-ı Devlet'ine	37
<i>Continuity and Change in the Ottoman Political Advice Literature: From Akhisari's Usûlü'l-Hikem to Budinli's Nizâm-ı Devlet</i> Prof. Dr. Özgür Kavak	
Every Page a Lament: The Voice of Abdülvasi Efendi Between Success and Disappointment	39
Sena Fidan Öztürk	
Political Thought in Nergisi's Work Qânûn al-Rašād	40
Assoc. Prof. Dr. Velida Mataradžija	
Lütfi Paşa'nın Âsafnâmesi: On Altıncı Yüzyılda Osmanlı'daki İktidar Değişiminin Bir Tanıklığı	41
<i>Lutfi Pasha's Asafname as a Testimony to the Ottoman Power Shift in the Sixteenth Century</i> Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl	

The Balkan Studies Foundation, formerly known as the Fettah Efendi Education and Thought Association, has experienced a reorganization to support its expanding activities and the inclusion of the entire Balkan region. This transformation occurred in September 2022 and marked a new phase for the foundation in its pursuit of educational and research initiatives.

The foundation is structured around four key research centers and the publishing house, each specializing in different areas of study.

The Center for Political, Economic, and Social Research aims to raise awareness and analyze the phenomena that affect society in North Macedonia, as well as the Balkan society in general, through the organization of courses, conferences, seminars, congresses, symposiums, and publications. The center publishes the *Journal of Balkan Studies*, which adheres to international evaluation standards. In line with these activities, the center has organized the Balkan Studies Congress. Three congresses have taken place, one in Skopje, one in Tirana, and another in Istanbul. The center also plans to expand its cooperation with national and international institutions to facilitate the exchange of ideas and policies over concrete projects.

The Skopje Academy serves as a hub for academic activities and intellectual exchange and provides a platform for researchers and students to engage in interdisciplinary discussions, conferences, and seminars. The Skopje Academy views training distinguished people who have internalized what is good, true, and beautiful as the solution to the deep crises the Balkans has experienced for two centuries. The academy aims to develop a perspective on the world, the Balkans, cities, societies, and people through the programs it has developed by prioritizing the actions of people shaped by knowledge, morality, values, and competence along this axis. It aims to reach these goals by listening, reading, and writing from an interdisciplinary perspective focused on the social sciences.

The Abdulfettah Rauf Research Center is another integral part of the Foundation. Named after the association's initial formation, this center carries out studies on the personality, life, and works of Abdulfettah Rauf, an important poet and thinker from Skopje. By exploring the rich heritage of the Balkans, the center seeks to preserve and promote the region's cultural diversity.

Lastly and in affiliation with the foundation, IDEFE Publications plays a crucial role in disseminating knowledge and research findings. Through its publishing activities, IDEFE Publications ensures that the valuable research conducted by the foundation and its partners reaches a wider audience. Through its research centers, training centers, and publishing houses, the Balkan Studies Foundation is committed to promoting academic excellence, fostering interdisciplinary research, and advancing our understanding of the Balkan region. By engaging in a wide range of activities, the foundation aims to contribute to the social, cultural, and economic development of the Balkans and toward strengthening the bonds between its diverse communities.

About the “Ottomans and Balkans: Sciences and Centers, 1500-1800” Project

This research project aims to establish an international platform to evaluate the intellectual works of the Balkans—also referred to as Ottoman Europe—through an interdisciplinary lens. The primary goal is to uncover the sciences and intellectual hubs in the Balkans between 1500 and 1800. This project also seeks to integrate this heritage into modern contexts.

By analyzing historical intellectual hubs, connecting them with contemporary cultural dynamics, and developing a forward-looking roadmap, this initiative promises to contribute significantly to both academic scholarship and cultural integration efforts.

About the Workshop

The International Akhisari Workshop: Politics and Ethics in Ottoman Europe (1500–1800) is the second workshop organized within the scope of the research project titled “Ottomans and Balkans: Sciences and Centers, 1500–1800”. The workshop centers on Hasan Kâfi Akhisârî (d. 1024/1615), a prominent representative of the intellectual and bureaucratic traditions that shaped the early modern Ottoman Balkans, best known for his work *Usûl al-hikam*. His name has been adopted as the overarching theme of the event.

The workshop aims to explore the interaction between political structures and moral norms in the European provinces of the Ottoman Empire during the early modern period, adopting an interdisciplinary approach. Focusing on texts and translations produced between the early 16th and late 18th centuries, the discussions will address how administrative frameworks, bureaucratic practices, local governance models, international law, and diplomatic relations were shaped by and justified through moral and normative discourses.

PROGRAM

OCTOBER 24, 2025, FRIDAY

Opening Remarks, 16:00-16:30

Session I, Legitimacy and Limits in Ottoman Political and Moral Thought

Moderator: Prof. Dr. Özgür Kavak, 16:30-17:20

Serhaddan Payitahta Bir Osmanlı Âliminin Siyasete Yön Verme Çabası: Manastırlı Terzizâde Mahmud'un Fezâilü'l-Cihad Adlı Eseri
From the Borderlands to the Seat of Power: An Ottoman Scholar's Endeavor to Shape Politics: Manastırlı Terzizâde Mahmud's Work Titled Fezâ'ilü'l-Jihād

Muhammed Enes Buluş

Bir Osmanlı Kadısının Siyaset Tasavvuru: Manastırlı Terzizâde'ye göre Sultanın Meşruiyeti ve Ulemanın İtibarı
An Ottoman Judge's Political Thought: Legitimacy of the Sultan and the Prestige of the 'Ulamā' According to Terzizâde of Manastır

Mustafa Taş

Session II, Guiding the State: Ottoman Sufism and Political Counsel

Moderator: Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl, 17:30-18:20

Political Advice in Ottoman Sufi Thought: The Nasihatname of Sofyalı Bali Efendi

Mehmet Fatih Tiftik

Every Page a Lament: The Voice of Abdülvasi Efendi Between Success and Disappointment

Sena Fidan Öztürk

Session III, Morality and Politics in the Works of Nergisi

Moderator: Metin Celil, 18:30-19:20

Osmanlı Bürokratinin Gözünden Siyasetin Ahlakiliği: Mehmed Bosnevî'nin Eserleri Bağlamında Bir Değerlendirme

An Ottoman Bureaucrat's Perspective on the Morality of Politics: An Evaluation within the Context of Mehmed Bosnevî's Works

Assist. Prof. Dr. Elmin Aliyev

Political Thought in Nergisi's Work Qānūn al-Rašād

Assoc. Prof. Dr. Velida Mataradžija

OCTOBER 25, 2025, SATURDAY

Session IV, Political Literature in Translation: Muhammed Bosnevî and Bosnalı Hüseyin Hüsni

Moderator: Assist. Prof. Dr. Elmin Aliyev, 09:30-10:20

Bir Siyaset Düşüncesi Eserinin Osmanlı Mısır'ından İstanbul'a İntikali: Muhammed b. Musa Bosnevî ve Cevâhir-i Mudiyye Tercümesi
The Transmission of a Work of Political Thought from Ottoman Egypt to Istanbul: Muhammad b. Musa al-Bosnawi and the Translation of Jawâhir al-Mudiyya

Dr. Müddessir Demir

Veziirliğe Dair Bir Abbâsî Metninin Osmanlıya İntikali: Bosnalı Hüseyin Hüsni'nin Zinetü's-sadâre fî tercemeti Âdâbî'l-vizâre Başlıklı Tercümesi
The Transmission of an Abbasid Text on the Vizierate to the Ottomans: Bosnian Hüseyin Hüsni's Translation Entitled Zinat al-Sadâra fî Tarjamat Âdâb al-Wizâra

Elif Keleş

Session V, Ottoman Political and Legal Discourses in the Balkans: From Sofyalı Bâlî to Üskübî

Moderator: Dr. Müddessir Demir, 10:30-11:20

Osmanlı Avrupası'nda Uluslararası Hukukun Temellendirilmesi: Sofyalı Şeyh Bâlî ve Nûreddinzâde'nin Risaleleri
The Foundations of International Law in Ottoman Europe: The Treatises of Sofyalı Sheikh Bâlî and Nûreddinzâde

Mehmet Çoban

Muînü'l-Müftî'nin Fetvaları Özelinden Üskübî'nin Cihad ve Siyaset Düşünceleri
Üskübî's Thoughts on Jihad and Politics in the Context of Muînu'l al-Muftî's Fatwas

Mahmud Emîni

Session VI, Morality, Power and Political Participation in Ottoman Politics

Moderator: Dr. Besnik Emini, 11:30-12:30

Lütfi Paşa'nın Âsafnâmesi: On Altıncı Yüzyılda Osmanlı'daki İktidar Değişiminin Bir Tanıklığı

Lutfi Pasha's Asafname as a Testimony to the Ottoman Power Shift in the Sixteenth Century

Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl

A Comparative Analysis of the Moral Foundations of Governance through the Political Thought of Akhisârî and Machiavelli

Ömerfaruk Yıldırım

Osmanlı Avrupa'sında Şehirli Kültürü ve Siyasal Katılım: Tiran Örneği (17-19 yüzyıllar)

Urban Culture and Political Participation in Ottoman Europe: The Case of Tirana (17th-19th Centuries)

Dr. Behar Keçeli

Session VII, Continuity and Change in Ottoman Political and Legal Thought

Moderator: Dr. Sevba Abdula, 13:30-14:20

Osmanlı Siyasi Nasihat Geleneğinde Süreklilik ve Değişim: Akhisarî'nin Usûlü'l-Hikem'inden Budinli'nin Nizâm-ı Devlet'ine

Continuity and Change in the Ottoman Political Advice Literature: From Akhisari's Usûlü'l-Hikem to Budinli's Nizâm-ı Devlet

Prof. Dr. Özgür Kavak

Osmanlı Uleması Arasında Tekil Bir Örnek: Pîr Mehmed Üskübî'nin Osmanlı Toprak Ve Vergi Kanunlarındaki Bazı Düzenlemeleri Meşrulaştırma Yaklaşımları

A Singular Example among the Ottoman 'Ulamâ': Pîr Mehmed Üskübî's Efforts to Legitimize Certain Provisions in Ottoman Land and Tax Legislation

Dr. Mesut Kulan

ABSTRACTS

Osmanlı Avrupa'sında Şehirli Kültürü ve Siyasal Katılım: Tiran Örneği (17-19 yüzyıllar)

Urban Culture and Political Participation in Ottoman Europe: The Case of Tirana (17th-19th Centuries)

Behar Keçeli

Minber Research Center, behari81@yahoo.com

Özet: Bu çalışmada, Osmanlı Avrupa'sındaki şehirlerinde kentsel kültürü ve siyasal katılım arasındaki etkileşimi, özellikle 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Osmanlı döneminde Tiran'a odaklanarak analiz edilmektedir. 17. yüzyılın başlarında Bargini (Bargjini) ailesi tarafından bir şehir olarak kurulan Tiran, yerel ve merkezi Osmanlı otoritesiyle kent yapılarının, dini kurumların, ekonomik ve sosyal yapıların nasıl ilişkilendiğini anlamak açısından anlamlı bir model sunmaktadır. Osmanlı siyasi yapı ve kültürü, içinde bulunduğu toplumsal adet ve geleneklere aşırı duyarlı idi ve ayrıca fethettiği toplumların maddi ve kültürel zenginliklerinden de etkileniyordu. (Yunus Uğur 2015) Bu bağlamda Arnavutlar, kültürel olarak sadece Osmanlı medeniyetinden etkilenmekle kalmamış, aynı zamanda ona çok şey katmışlardır.

Çalışma, osmanlı döneminde Tiran elitlerin, özellikle büyük aileler, kadınlar, müftüler, imamlar, müderisler, sipahiler, ayanlar, esnaf loncaları, medrese ve vakıflar, rolüne ele almakta ve bu grupların Osmanlı idaresi ve şehir halkı arasında önemli bir aracı konumunda olduklarını ortaya koymaktadır. Bu sosyal gruplar ve dini kurumlar hem halkı temsil etmiş hem de Osmanlı idaresiyle etkileşim içinde olmuştur. Elitler, kamu düzeninin korunmasında, adaletin sağlanmasında ve yerel-merkezi ilişkilerin yönetiminde aracı aktörler olarak öne çıkmış, böylece Tiran'daki siyasal katılımın ve şehirli kültürün şekillenmesinde belirleyici olmuşlardır. Ayrıca, merkezi ve yerel yönetimlere karşı dilekçe ve şikayetler, toplumsal ve askeri gelişmelere ve gayri resmi siyasal katılım biçimleri de incelenmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle Tanzimat dönemi boyunca merkezi reformlara karşı gelişen yerel direniş örnekleri de çalışmanın kapsamındadır.

Tiran, ticaret ve dini bir merkez olarak, Osmanlı Devleti'nin tekil ve mutlak bir varlık göstermediği, aksine çok sayıda yerel aktörle etkileşim içinde olduğu dinamik bir mekan teşkil etmekteydi. Çalışma, Osmanlı arşiv belgeleri, yerel kronikler ve çalışmaları, vakıf kayıtları ile Avrupalı ve Osmanlı seyyahların tasvirlerine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Avrupası, Osmanlı şehri, Tiran, şehir kültürü, siyasal katılım

Abstract: This study analyzes the interaction between urban culture and political participation in the cities of Ottoman Europe, with a particular focus on Tirana during the Ottoman period from the 17th to the 19th century. Founded as a city in the early 17th century by the Bargini (Bargjini) family, Tirana offers a meaningful model for understanding how urban structures, religious institutions, and socio-economic configurations were linked to both local and central Ottoman authority. The Ottoman political structure and culture were highly responsive to prevailing social customs and traditions, and they were also influenced by the material and cultural wealth of the societies they conquered (Yunus Uğur, 2015). In this context, Albanians were not only culturally influenced by the Ottoman civilization but also made substantial contributions to it.

The study examines the role of elites in Tirana during the Ottoman era—particularly prominent families, judges (kadis), muftis, imams, professors (müderris), cavalrymen (sipahis), notables (ayans), guilds, madrasas, and waqfs—and demonstrates that these groups acted as crucial intermediaries between Ottoman administration and the urban population. These social groups and religious institutions represented the people while also engaging with the Ottoman authority. The elites emerged as key actors in maintaining public order, ensuring justice, and managing local-central relations, thereby shaping political participation and urban culture in Tirana.

In addition, the study addresses forms of informal political participation, petitions and complaints directed at central and local authorities, as well as social and military developments. Particular attention is given to local resistance movements that arose in response to central reforms during the Tanzimat period.

Tirana, as both a commercial and religious center, constituted a dynamic space where the Ottoman state did not manifest as a singular and absolute authority but rather operated through interaction with numerous local actors. The research is based on Ottoman archival documents, local chronicles and studies, waqf records, and accounts by both Ottoman and European travelers.

Keywords: Ottoman Europe, Ottoman city, Tirana, urban culture, political participation

Vezirliĝe Dair Bir Abbâsî Metninin Osmanlıya İntikali: Bosnalı Hüseyn Hüsni'nin *Zînetü's-sadâre fî tercemeti Âdâbi'l-vizâre* Başlıklı Tercümesi

The Transmission of an Abbasid Text on the Vizierate to the Ottomans: Bosnian
Hüseyn Hüsni's Translation Entitled *Zînat al-Sadâra fî Tarjamat Âdâb al-Wizâra*

Elif Keleş

Research Assistant, Kafkas University, Faculty of Theology, elifks95@gmail.com

Özet: Balkan kökenli bir Osmanlı âlimi olan Hüseyn el-Bosnevî, Abbâsîler döneminde yaşamış Şâfiî fakihi Mâverdî'nin vezirlik kurumuna dair kaleme aldığı Kâvânînü'l-vizâre isimli eseri *Zînetü's-sadâre fî tercemeti Âdâbi'l-vizâre* ismiyle Osmanlı Türkçesine tercüme etmiştir. Mütercim, tercüme sürecinde kaynak metne mümkün olduğunca sadık kalmaya önem verse de metni dönemi açısından daha anlaşılır kılma ve Osmanlı dünyasına uyarlama hususunda dikkat çekici bir çaba göstermiştir. Kelimelerin Osmanlı Türkçesine aktarımı sırasında görülen kavramsal düzeydeki değişiklikler ile tercüme yapılan eklemeler mütercimin metni, dönemin Osmanlı siyaset terminolojisine uyarlama, yani "Osmanlılaştırma" yönündeki bilinçli tercihlerinin yansıması olarak görülmüştür. Bu tebliĝde Bosnevî'nin kaynak eseri hangi saiklerle ve ne türden müdahalelerle Osmanlı Türkçesine aktardığı tespit edilecek ve İslâm siyaset düşüncesinin Osmanlı dönemindeki devamlılık ve dönüşüm dinamiklerine dair bazı tespitlerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mâverdî, Kâvânînü'l-vizâre, Hüseyn Hüsni el-Bosnevî, *Zînetü's-sadâre fî tercemeti Âdâbi'l-vizâre* siyaset, Osmanlı çeviri faaliyetleri

Abstract: Hüseyin al-Bosnevî, an Ottoman scholar of Balkan origin, translated Kavânînü'l-vizâra, a work written by the Shafî'i jurist al-Mâwardî during the Abbasid period on the institution of vizierate, into Ottoman Turkish under the title Zînetü's-sadâre fî tercemeti Âdâbî'l-vizâre. Although the translator sought to remain as faithful as possible to the original text, he also displayed a remarkable effort to render it comprehensible within his own historical context and to adapt it to the Ottoman intellectual milieu. The conceptual and terminological shifts that occurred in the process of translation, together with certain additions and omissions, reveal his conscious attempt to adapt the text to the political and cultural language of the Ottoman world. This effort can be described as "Ottomanization." This study examines the translator's motives and methods in rendering the work into Ottoman Turkish and discusses what this translation reveals about the continuity and transformation of Islamic political thought in the Ottoman period.

Keywords: al-Mâwardî, Kavânîn al-Wizâra; Husayn al-Husnî al-Bosnawî; Zînat al-Sadâra fî Tarjamat Âdâb al-Wizâra; political thought, Ottoman translation activities

Osmanlı Bürokratinin Gözünden Siyasetin Ahlakiliği: Mehmed Bosnevî'nin Eserleri Bağlamında Bir Değerlendirme

An Ottoman Bureaucrat's Perspective on the Morality of Politics: An Evaluation within the Context of Mehmed Bosnevî's Works

Assist. Prof. Dr. Elmin Aliyev

Istanbul Medeniyet University, Institute for the History of Science, elminaliyev@gmail.com

Özet: XVII. yüzyıl Osmanlı entelektüel çevrelerinde önemli bir yeri olan ve daha ziyade Nergisî mahlasıyla anılan Mehmed b. Ahmed el-Bosnevî (ö. 1044/1635), sanatlı nesir üslûbunun en önemli isimleri arasında gösterilmektedir. Hat ve sanatına vukufiyetiyle bilinen düşünür çeşitli dönemlerde aldığı münşi ve kadı mansıpları hasebiyle aynı zamanda bir Osmanlı bürokratıdır.

Nergisî Mehmed Bosnevî'nin siyasi nasihatname bağlamındaki görüşlerine odaklanan bu bildirinin öncelikli amacı, Balkan coğrafyasında yetişen bir Osmanlı bürokratinin ahlak ve siyaset alanlarının kesişim noktasında aldığı tavrı tahlil etmektir. Bu bağlamda, İlhanlı dönemi bürokratlarından Şerefeddin Yezdî'nin (ö. 730/1330) Risâletü Ahlâkî's-saltana'sının Türkçe genişletilmiş çevirisi niteliğindeki Kânûnu'r-Reşâd ile Ebû Hâmid Gazzâlî'nin (ö. 505/1111) Kimyâ-yı Saâdet'inin kısmi çevirisi olan İksîr-i saâdet (İksîr-i devlet) adlı eserleri mercek altına alınacaktır. Her ikisi de Farsçadan çevrilen bu eserlerden özellikle ilkinde Nergisî'nin kendi tecrübelerine ve Osmanlı tarihinde geçen bazı olaylara yer vermesi konumuz açısından oldukça manidardır. Sosyo-politik açıdan faydalı bir devlet mekanizması ile hikmet, itidal, cömertlik gibi ahlaki erdemler arasındaki ilişkiye odaklanan eserde, ilgili konular çeşitli hikayeler üzerinden örneklenilmektedir. Kimyâ-yı Saâdet'in ikinci rûknünün dördüncü aslından bazı tasarruflarla türetilen İksîr-i devlet ise bir bakıma sosyal yapıyı oluşturan zümrelerin karşılıklı hak ve sorumluluklarına ışık tutmaktadır. Bu eserlerin yanı sıra bildiride, Nergisî Mehmed Bosnevî'nin yaşadığı dönemin sosyal ve siyasal yapısını aydınlatan bazı ipuçlarını haiz Esâlibü'l-mekâtib adlı mektuplarında, bir kadı olarak bulunduğu Banaluka'da Murtazâ Paşa'ya ithafen kaleme kaleme aldığı el-Vasfû'l-kâmil fi ahvâlil-vezîrî'l-âdil başlıklı

gazâvatnâmesinde ve Sa'dî Şîrâzî'nin Gûlistân'ı (ö. 691/1292) ile Abdurrahman Câmî'nin Bahâristân'ına (ö. 898/1492) nazire olarak yazdığı Nihâlistân'ındaki görüşleri de dikkate alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nergisî Mehmed Bosnevî, nasihatnâme, siyasetnâme, Kânûnu'r-Reşâd, İksîr-i devlet

Abstract: Mehmed b. Ahmed al-Bosnevî (d. 1044/1635), better known by his pen name Nergisî, holds a significant place in seventeenth-century Ottoman intellectual circles and is regarded as one of the foremost representatives of the insha (ornate prose) tradition. Renowned for his mastery of calligraphy and literary arts, this thinker also served as an Ottoman bureaucrat, having held positions such as munshî and qādî (judge) at various points in his career.

This paper focuses on Nergisî Mehmed Bosnevî's perspectives within the context of political nasihatnâme (advice literature), aiming primarily to analyze the position he adopts at the intersection of ethics and politics as a bureaucrat shaped within the socio-political milieu of the Balkan provinces. In this framework, two of his key works will be examined: Qânûn al-Reshâd, an expanded Turkish translation of the Risâlat al-Akhlâq al-Saltâna by Ilkhanid-era bureaucrat Sharaf al-Dîn Yazdî (d. 730/1330), and Iksîr-i Sa'âdet (also known as Iksîr-i Devlet), a partial adaptation of Abû Hâmid al-Ghazâlî's (d. 505/1111) Kimiyâ-yi Sa'âdat. The former is particularly noteworthy for incorporating Nergisî's own experiences and references to specific events in Ottoman history, which are especially meaningful in the context of this study. Qânûn al-Reshâd centers on the relationship between a socially beneficial state apparatus and moral virtues such as wisdom, moderation, and generosity, illustrating these themes through various anecdotal narratives. Meanwhile, Iksîr-i Devlet, derived with selective adaptations from the fourth principle of the second pillar (rukûn) of Kimiyâ-yi Sa'âdat, sheds light on the reciprocal rights and responsibilities of the various social strata that constitute the broader societal structure.

In addition to these works, the paper also considers Nergisî Mehmed Bosnevî's perspectives as reflected in other texts that offer valuable insights into the social and political structures of his time. These include his Asâlib al-Makâtib (letters), his ghazâvatnâme titled al-Wasf al-Kâmil fî Ahwâl al-Wazîr al-'Âdil, written during his tenure as qādî in Banaluka and dedicated to Murtazâ Pasha, as well as his Nihâlistân, a work modeled after Sa'dî Şîrâzî's Gulistân (d. 691/1292) and 'Abd al-Rahmân Jâmî's Bahâristân (d. 898/1492).

Keywords: Nergisî Mehmed Bosnevî, nasihatnâme, siyasetnâme, Qânûn al-Reshâd, Iksîr-i Devlet

Muînu'l-Müftî'nin Fetvaları Özelinden Üskübî'nin Cihad ve Siyaset Düşünceleri

Üskübî's Thoughts on Jihad and Politics in the Context of Muînu'l al-Muftî's Fatwas

Mahmud Emini

PhD Student, Marmara University, mahmudemini93@gmail.com

Özet: 16 yy. yaşamış önemli Osmanlı müftülerinden biri olan Pîr Muhammed b. Abdullah el-Üskübî, oğlu Ahmed Efendi tarafından derlenen ve döneminin önde gelen fetvâ mecmualarından sayılan *Muînu'l-Müftî (Fetâvâ-yı Üskübî)* adlı eseriyle tanınmaktadır. Mu-kaddimesi bulunmayan bu eser, "Kitâbü't-Tahâret" bölümüyle başlayıp "Kitâbü'l-Hitan" ile sona ermektedir. Kadılar tarafından sıklıkla başvurulanan *Muînu'l-Müftî*, dönemin hukukî anlayışını yansıtmaları açısından büyük önem taşımaktadır.

Üskübî, fetvalarında genellikle kendi fikhî yaklaşımını ortaya koymakta, çoğu zaman kısa cevaplarla yetinse de bazı meselelerde ayrıntılı açıklamalara yer vermektedir. Bazı fetvâlarda tek bir görüşü benimserken, ihtilaflı görüşlere de yer verdiği görülmektedir. Eser, tamamen Arapça kaynaklardan yapılan nakillerle kaleme alınmıştır. Üskübî'nin bir diğer eseri olan *Zâhirü'l-Kudât* ise vergi, arazi ve vakıf hukuku gibi konulara odaklanmaktadır.

Bu çalışmada, Üskübî'nin *Muînu'l-Müftî* adlı eserindeki fetvalar özelinde cihad (siyer) ve siyâset konularına dair düşünceleri incelenecek ve bu bağlamda Osmanlı'nın yükselme dönemine ait hukukî-siyasî zihniyet analiz edilecektir. Üskübî'nin fetvâları, yaşadığı döneme kadar uzanan İslâm hukuk tarihi açısından önemli bir kaynak teşkil etmekte; özellikle İslâm siyaset düşüncesine katkı sağlayacak nitelikte değerlendirmeler içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Üskübî, Muînu'l-Müftî - Fetâvâ-yı Üskübî, İslâm Hukuku, Cihad, Siyaset

Abstract: Pîr Muhammad b. Abdullah al-Uskubî, one of the prominent Ottoman muftis of the 16th century, is known for his renowned fatwa collection *Muînu'l-Mufti* (*Fatâvâ-yı Üskübî*), which was compiled by his son, Ahmed Efendi. Although the work lacks a formal introduction, it begins with the “Kitâb al-Tahârah” (Book of Purification) and concludes with the “Kitâb al-Khitan” (Book of Circumcision). Recognized as one of the most widely used fatwa collections of its time, *Muînu'l-Mufti* was frequently consulted by judges and reflects the legal thought of its era.

Uskubî generally articulates his own legal perspective in his fatwas. While he often provides concise answers, in certain cases he offers more elaborate explanations. Although he predominantly adheres to a single legal opinion, he also includes divergent views in some fatwas. The entire work is composed of excerpts and citations written in Arabic. Another work of Uskubî, *Zâhiru'l-Qudât*, focuses on topics such as taxation, land, and waqf (endowments).

This study analyzes Uskubî’s views on jihad (siyar), and siyâsa (governance) through selected fatwas in *Muînu'l-Mufti*. In doing so, it aims to provide insight into the legal-political mindset of the Ottoman Empire during its rise. Uskubî’s fatwas are significant in shedding light on the history of Islamic law up to his time and are believed to contribute meaningfully to the understanding of Islamic political thought.

Keywords: Uskubî, Muînu'l-Mufti – Fatâvâ-yı Üskübî, Islamic Law, Jihad, Politics

Osmanlı Avrupası'nda Uluslararası Hukukun Temellendirilmesi: Sofyalı Şeyh Bâlî ve Nûreddinzâde'nin Risaleleri

The Foundations of International Law in Ottoman Europe: The Treatises of Sofyalı Sheikh Bâlî and Nûreddinzâde

Mehmet Çoban

Research Assistant, Bitlis Eren University, Faculty of Theology, mcoban@beu.edu.tr

Özet: Bu çalışma 16. yüzyılda yaşamış, Halvetiyye tarikatına mensup, dönemin sultanlarının (Kanûnî ve II. Selim) takdir ve iltifatını kazanmış, zaman zaman seferlere katılarak orduya manevi destek veren, zâhir ve bâtın ilimlerinde derin ilmî müktesebata sahip Balkan kökenli iki âlim olan Sofyalı Şeyh Bâlî (ö. 960/1553) ve Nûreddinzâde (ö. 981/1574) tarafından kaleme alınan iki cihad risalesini konu edinmektedir. İki âlim de tahsillerini tamamladıktan sonra tasavvuf faaliyetleri yanında dönemin dinî-siyasî ve toplumsal sorunlarına değinmekten geri durmamış, başta sultanlar olmak üzere yönetici sınıfla yakın ilişkiler kurmayı zühd ve zâhidlik prensibi açısından sakıncalı görmemişlerdir. Bu ilişkilerin esas hedefinin, iktidar sahiplerini dinî ilkeleri samimiyetle tatbik etmeye teşvik ederek adaletin tesisine, zulmün önlenmesine katkı sağlamak ve toplumun huzurunu gözetmek olduğunu belirtmişlerdir. Sofyalı Şeyh Bâlî tarafından yazılan *Risâletü gazâ li'l-mücâhidin*, yirmi altı varak hacminde, dokuz bölümden oluşan, kaynak eseri tespit edilemeyen bir tercüme çalışmadır. Eser, gazilere ve Allah yolunda cihad edenlere cihadın farzını, sünnetini, adabını, faziletini, niyetini, savaş tekniklerini, savaş alet ve edevatının kullanımını, ordu komutanı ve askerlerin sorumlulukları ile şehid olmanın faziletini konu edinmektedir. Cihadi, fıkıh metinlerine uygun olarak, Allah ve Resulüne düşman olanları kahr ve zecr etmek ve iman ehline muhalif olan küffarla muharebe ve mukâtele etmek şeklinde tanımlamaktadır. Nûreddinzâde'ye ait *Fezâilü'l-cihâd* eseri ise yirmi dört varak hacminde, otuz beş bölümden müteşekkil, genel olarak ayet ve hadislerden oluşan derleme bir çalışmadır. Eser, cihadın, ribatın, ok atmanın, şehid olmanın faziletini, savaşa hazırlık için yapılması gerekenleri, ordu

komutanı ve mücahidlerin hak ve sorumluluklarını, düşmana karşı sebat göstermenin ve savaştan kaçmanın günah olmasını, savaşın vakti ve adabını, savaş binek ve araçlarının kullanımı ve sefer esnasından okunacak dua ve zikirleri konu edinmektedir. Risale, alandaki benzer metinlerle paralel biçimde cihad ile temel maksadın Allah rızasını kazanmak ve Allah'ın kelimesini yüceltmek olduğunu belirtmektedir. Bu çalışma, söz konusu iki risalenin yazarlarının ilmî ve fikrî arka planına kısaca temas ettikten sonra metinlerin genel özelliklerini tanıtmayı, içeriklerini analiz etmeyi ve cihad literatüründeki konumlarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca şimdiye kadar herhangi bir akademik incelemeye konu edilmemiş mezkûr iki risaleyi gün yüzüne çıkararak ilmî literatüre ve dolaşıma kazandırmak da çalışmanın temel amaçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İslâm Hukuku, Cihad, Sofyalı Şeyh Bâlî, Nureddinzâde

Abstract: This study focuses on two treatises concerning jihad, authored by two prominent 16th-century scholars of Balkan origin, Sofyalı Sheikh Bâlî (d. 960/1553) and Nureddinzâde (d. 981/1574). Both figures were affiliated with the Halveti Sufi order, earned the recognition and favor of contemporary sultans (Suleiman the Magnificent and Selim II), and occasionally joined military campaigns to offer spiritual support to the army. Possessing extensive knowledge in both exoteric and esoteric sciences, they represent significant intellectual and religious authorities of their time. After completing their scholarly training, both scholars actively engaged not only in Sufi practices but also in addressing the religious, political, and social issues of their time. They did not consider close relations with the ruling elite-particularly the sultans-to be incompatible with the principles of asceticism and spiritual detachment. They stated that the primary purpose of these relationships was to contribute to the establishment of justice and the prevention of injustice by encouraging rulers to sincerely uphold religious principles, thereby promoting social harmony and public well-being. Risâletü'l-gazâ li'l-mücâhidîn, authored by Sofyalı Sheikh Bâlî, is a translation work consisting of nine sections across twenty-six folios. The original source text, however, remains unidentified. The treatise addresses various aspects of armed struggle for the sake of God, including its obligatory and recommended rulings, ethical conduct, merits, and intentions. It also discusses military techniques, the proper use of weapons and equipment, the responsibilities of commanders and soldiers, and the virtues of martyrdom. The treatise defines jihad, in accordance with classical legal texts (fiqh texts), as the act of subduing and restraining those who are hostile to God and His Messenger, and engaging in battle and combat against disbelievers who oppose the community of faith. The work Fezâilü'l-cihâd by Nureddinzâde is a compiled treatise consisting of thirty-five sections across twenty-four folios, primarily composed of selected verses from the Qur'an and Prophetic traditions. The treatise explores a range of themes related to armed struggle, including the virtues of engaging in jihad, guarding the frontiers (ribat), archery, and martyrdom. It also addresses the necessary preparations for warfare, the rights and responsibilities

of commanders and combatants, the sinfulness of fleeing from the battlefield, the appropriate timing and etiquette of warfare, the use of mounts and military equipment, as well as supplications and devotional recitations to be performed during military campaigns. In parallel with other works in the field, the treatise emphasizes that the primary objective of jihad is to attain the pleasure of God and to exalt His word. This study aims to briefly examine the scholarly and intellectual backgrounds of the authors of the two treatises in question, to introduce the general features of the texts, to analyze their content, and to assess their place within the broader jihad literature. Additionally, one of the primary aims of this study is to bring to light these two treatises-previously unexplored in academic scholarship-and to introduce them into the corpus of scholarly literature.

Keywords: Ottoman, Islamic Law, Jihad, Sofyalı Sheikh Bâlî, Nûreddinzâde

Political Advice in Ottoman Sufi Thought: The Nasihatname of Sofyalı Bali Efendi

Mehmet Fatih Tiftik

Research Assistant, Marmara University, Faculty of Theology, mftiftik@gmail.com

Abstract: This study presents a semantic-thematic analysis of a previously unexamined treatise attributed to Sofyalı Bâlî Efendi (d. 960/1553), catalogued as “Hekimoğlu Ali Paşa Collection, 00589-001, 275152.” in Süleymaniye Library, thereby illuminating the role of political advice (nasihat literature) within political authority in the classical period of Ottoman Balkan. A prominent Halvetî sheikh who earned the favor and admiration of Sultan Süleyman the Magnificent, Bâlî Efendi composed this work in the form of ten *hikâyât* (narratives) and ten *pend* (moral counsels). The *hikâyât*, although structurally incomplete, seek to draw the Sultan’s attention to critical matters of governance and statesmanship. The *pend* sections, directly addressed to the ruler, offer practical and ethical advice, often thematically connected to the preceding stories. A central observation is its close intertextual relationship with Sa’dî’s *Gulistân* -especially the opening book on kingship- whose vignettes are adapted, abbreviated, or rearranged in the *hikâyât*.

The study aims to determine the historical context of the treatise -its likely date of composition, intended audience, and political addressee- by analyzing both textual and contextual indicators. In addition, it provides an overview of Bâlî Efendi’s life, including his background as a prominent figure from the Ottoman Balkans, his relationship with political power, and presents a thematic-semantic reading of the treatise. In doing so, it seeks to illustrate how moral discourse contributed to the framing of Ottoman political thought. Bâlî Efendi’s treatise does not significantly depart from the conventional framework of nasihat literature and therefore does not provide a structure that enables a systematic theoretical contribution to political thought. Nevertheless, this study is significant in that it brings to light a previously unexamined treatise and offers an additional contribution to the literature on political advice and Ottoman political culture.

Keywords: Sofyalı Bâlî Efendi, Ottoman Political Thought, Nasihat Literature

Osmanlı Uleması Arasında Tekil Bir Örnek: Pîr Mehmed Üskübî'nin Osmanlı Toprak ve Vergi Kanunlarındaki Bazı Düzenlemeleri Meşrulaştırma Yaklaşımları

A Singular Example among the Ottoman 'Ulamā': Pîr Mehmed Üskübî's Efforts
to Legitimize Certain Provisions in Ottoman Land and Tax Legislation

Dr. Mesut Kulan

Hakkari University, Faculty of Theology, mirmesutkulan@gmail.com

Özet: Osmanlı'da Rumeli diyarında topraklar mîrî statüeydi. Mîrî toprak teorisinde toprağın çıplak mülkiyeti devlete ait iken hakk-ı karârı berât-ı padişâhî ile sipahilere onlardan da reaya sadece hakk-ı tasarrufu resm-i tapu karşılığında verilirdi. Bu topraklar, sipahilerin yönettiği timar sistemi aracılığıyla yönetiliyor ve buna bağlı olarak reaya vergilendiriliyordu. Fakat özellikle Müslüman reaya tasarrufu altındaki toprakları mülkiyetleri olarak değerlendirdikleri için buna göre vergilendirilmeleri gerektiğini savunuyordu. Zira reayanın toprak ve buna göre vergilendirilmesi meselelerinde tabii tutuldukları kanunî hükümler klasik İslam hukuk doktrininde yer alan zekât, öşür ve harâc konularında belirtilen düzenlemelerden farklıydı. Açıkçası reaya tasarrufundaki "mîrî" toprakları mülkiyetleri olarak değerlendirdikleri için buna bağlı olarak tahakkuk eden vergileri de ödememe konusunda şer'î bir zemin arıyordu. Buna karşın Osmanlı uleması arz-ı mîrî olarak tanımladıkları toprakların mülkiyetinin devlete ait olduğunu belirtiyor, bunun şer'î olarak temellendirilmesini de haracî arazi teorisinin dönemine uyarlanmış özel bir türü olarak izah ediyordu. Bu husus özellikle Budin ve Üsküp ilhak edildikten sonra buralar için hazırlanan sancak kanunlarının başına dönemin uleması tarafından eklenen mukaddimelerle de vurgulanmıştır. Ancak ulemanın mîrî toprak teorisini şer'î olarak temellendirmesi, bu teoriye dayanan tüm vergileri de aynı şekilde şer'î bir mesnedle temellendirdikleri anlamına gelmemektedir. Ekser Osmanlı uleması, mîrî toprak teorisinden doğan vergileri klasik İslam hukukundaki haracî arazi statüsüne göre doğan vergilerle kıyasla açıklamaya çalıştı. Buna göre kanunlarda vaz edilen

bazı düzenlemeler şer'an temellendirilemiyordu. Pîr Mehmed Üskübî Osmanlı ulemasından farklı olarak klasik İslam hukuku doktrini çerçevesinde temellendirmenin zor olduğu böylesi düzenlemeleri de “nizâm-ı memleket” gerekçesiyle meşru yaptırımlar olarak değerlendirdiyordu. Bu çalışma, Osmanlı toprak ve vergi kanunlarında vaz edilen ve özellikle Pîr Mehmed Üskübî'nin meşrulaştırmaya çalıştığı yaptırımları incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Pîr Mehmed Üskübî, Balkanlar, mîrî toprak, vergi, nizâm-ı memleket

Abstract: In the Ottoman Empire, the lands in the region of Rumelia were classified as mîrî land. According to the mîrî land theory, the bare ownership of the land belonged to the state, while the right of disposition (hakk-ı karâr) was granted to the sipahis (cavalry officers) through royal decrees, and from them, to the reaya (the subjects) in exchange for a title deed (resm-i tapu). These lands were administered through the timar system led by the sipahis, which, in turn, subjected the reaya to taxation. However, particularly the Muslim reaya contended that they regarded the lands under their control as their own property, thus claiming that their taxation should reflect this belief. The rules governing their land and taxation were different from the provisions stipulated in classical Islamic jurisprudence concerning zakat, ushşr, and kharaj. Essentially, the reaya sought a legal basis to avoid paying taxes resulting from the lands they deemed as their own mîrî properties. In response, the Ottoman scholars asserted that the ownership of the lands defined as arz-ı mîrî (state land) belonged to the state and explained this Jurisprudentially as a special adaptation of the theory of kharaj land. This point was particularly emphasized in the prefaces added by the scholars of the time to the provincial laws prepared after the annexation of Budin (Buda) and Üsküp (Skopje). However, the scholars' attempt to legitimize the mîrî land theory on a Jurisprudential basis does not imply that all taxes based on this theory were equally substantiated with a legal foundation. Most Ottoman scholars endeavored to explain the taxes arising from the mîrî land theory in comparison to the taxes originating from the kharaj land status within classical Islamic law. According to this, some regulations set forth in the laws could not be justified Jurisprudentially. Unlike his contemporaries, Pîr Mehmed Üskübî considered such regulations, which were difficult to substantiate within the framework of classical Islamic law, as legitimate sanctions under the justification of “nizâm-ı memleket” (the order of the state). This study examines the provisions set forth in the Ottoman land and tax laws, particularly focusing on the sanctions that Pîr Mehmed Üskübî sought to legitimize.

Keywords: Pîr Mehmed Üskübî, Balkans, state land, tax, order of the state

Bir Siyaset Düşüncesi Eserinin Osmanlı Mısır'ından İstanbul'a İntikali: Muhammed b. Musa Bosnevî ve Cevâhir-i Mudiyye Tercümesi

The Transmission of a Work of Political Thought from Ottoman Egypt to Istanbul:
Muhammad b. Musa al-Bosnawi and the Translation of *Jawâhir al-Mudiyya*

Dr. Müddessir Demir

Bilecik Şeyh Edebalı University, Faculty of Islamic Sciences, muddessir.demir@gmail.com

Özet: Bu çalışma, 17. yüzyıl Osmanlı âlimlerinden Allâmek Muhammed b. Mûsâ el-Bosnevî'nin (ö. 1046/1637), Osmanlı Mısır'ında yaşamış olan Zeynüddin Muhammed Abdürraûf el-Münâvî'nin (ö. 1031/1622) siyaset düşüncesi alanındaki el-Cevâhirü'l-mudiyye fî beyânî'l-âdâbi's-sultâniyye adlı eseri üzerine hazırladığı tercümeyi incelemektedir. Der beyân-ı âdâbü's-sultânî ve ahlâkü'l-hâkânî adıyla Sultan IV. Murad'a ithaf edilen bu tercüme, bir siyaset düşüncesi metninin Osmanlı Mısır'ından payitaht İstanbul'a intikalini ve bu süreçte geçirdiği dönüşümü ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Çalışma, tercümenin konusu, amacı, hitap kitlesi, ithafı ve dönemin tarihsel-düşünsel bağlamına ilişkin genel bir çerçeve sunduktan sonra Bosnevî'nin tercüme sürecinde benimsediği usul ve gerçekleştirdiği tasarrufları kaynak metinle mukayeseli olarak analiz etmektedir. Çalışmanın merkezî argümanı, Bosnevî'nin yalnızca metni aktaran bir mütercim değil, aynı zamanda metni kendi dönemi ve hitap ettiği kitlenin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlayan bir şârih/musannif rolü üstlendiğidir. Bu bağlamda tercüme, kaynak metne birebir bağlı kalan harfî bir çeviri olmaktan ziyade bilinçli müdahalelerle şekillendirilmiş bir "kısmî (müntehap) tercüme" niteliğindedir. Bosnevî'nin bu stratejisi metin üzerinde uyguladığı ayıklama/eksiltme, ihtisar, geliştirme, yerileştirme ve tashih etme gibi çok yönlü tasarruflarda belirginleşmektedir. Mütercim, kaynak metnin ana yapısına genel hatlarıyla sadık kalsa da bazı bölümleri kasıtlı olarak tercüme dışı bırakmıştır. Bunun en çarpıcı örneği, hilâfetin meşruiyet zeminini tartışan ve bu bakımdan Osmanlı saltanatının meşruiyet yapısı açısından "netameli" sayılan imâmet bahislerinin (imamet şartları, Kureyşilik, tayin usulleri vb.) metinden bütünüyle ayıklanmasıdır. Diğer

tarafından Bosnevî, metni muhatap kitlenin zihnine ve gündemine yaklaştırmak maksadıyla kaynak metinde eksik veya kapalı bulunduğu noktaları ilavelerle zenginleştirmiş, kimi zaman yeni anekdotlar eklemiş, bazı ifadeleri daha anlaşılır kılmak için genişletmiş ve aktarım sürecinde çoğunlukla ihtisar yoluna başvurmuştur. Tercümenin, kavramsal ve düşünsel çerçevesiyle Osmanlı dünyasına uyarlanarak yerleştirilmesi, mütercimin stratejik müdahalelerinin bir başka boyutunu teşkil etmektedir. Bu doğrultuda kaynak metinde geçen “imâm” kavramı, sistematik olarak Osmanlı sultanını çağrıştıran “sultân” ve “pâdişâh” ifadeleriyle karşılanmıştır. Ayrıca, kaynak metindeki Şâfiî-Eş’arî vurgular titizlikle ayıklanmış, bunun yerine daha kapsayıcı ve Osmanlı bağlamıyla daha uyumlu olan “Ehl-i sünnet” kimliği öne çıkarılmıştır. Sonuç olarak Bosnevî’nin tercümesi, bir metnin imparatorluğun bir merkezinden diğerine yolculuğunda nasıl yeniden şekillendiğini, siyasî kaygıların ve metnin sunulduğu yeni ortam/bağlamın aktarım süreçlerini ne ölçüde belirlediğini gösteren somut bir örnek sunmaktadır. Tercüme bu yönüyle siyaset düşüncesi alanındaki metinlerin nasıl alımlandığını, dönemin ihtiyaçları doğrultusunda nasıl dönüştürüldüğünü anlamak için de özgün yönler barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: el-Cevâhirü’l-mudiyye, Muhammed b. Mûsâ el-Bosnevî, Sultan, Reâya, Ahkâm-ı Sultâniyye, Siyasî Nasihatnâme

Abstract: This study examines the translation prepared by one of the 17th-century Ottoman scholars, Allâmek Muhammad b. Mûsâ al-Bosnawî (d. 1046/1637), of al-Jawâhir al-mudiyya fî bayân al-âdâb al-sultâniyya, a work on political thought by Zayn al-Dîn Muhammad ‘Abd al-Ra’ûf al-Munâwî (d. 1031/1622), who lived in Ottoman Egypt. Entitled *Dar bayân-i âdâb al-sultânî wa akhlâq al-hâqânî* and dedicated to Sultan Murad IV, this translation is significant as it reveals the transmission of a political thought text from Ottoman Egypt to the imperial capital, Istanbul, and the transformation it underwent in that process. After providing a general framework regarding the subject, purpose, audience, dedication, and the historical-intellectual context of the translation, the study analyzes comparatively the method and interventions adopted by Bosnawî during the translation process. The central argument of the study is that Bosnawî was not merely a translator transmitting the text, but also a *commentator/author* (*shârih/musannif*) who reinterpreted it in accordance with the needs of his own time and intended audience. In this regard, the translation is not a literal rendering that adheres strictly to the source text, but rather a “partial translation” shaped through deliberate interventions. Bosnawî’s strategy manifests itself in his multifaceted interventions in the text, such as omission, abridgment, elaboration, localization, and correction. Although he generally remained faithful to the main structure of the source text, he deliberately left certain sections untranslated. The most striking example of this is the complete omission of the discussions on the legitimacy of the caliphate-topics such as the conditions of the *imamate*, Qurashî lineage, and methods of appointment-which were considered “delicate” within the framework of Ottoman dynastic legitimacy. Conversely, to make the text more accessible and relevant to the Ottoman audience, Bosnawî enriched it with additions where he found the source text lacking or obscure; at times, he inserted

new anecdotes, expanded certain expressions for clarity, and frequently resorted to abridgment in the transmission process. The adaptation and localization of the conceptual and intellectual framework of the translation to fit the Ottoman context constitutes another dimension of his strategic interventions. In this vein, the term *imām* in the source text is systematically rendered as *sultān* or *pādishāh*, evoking the Ottoman ruler. Moreover, the Shāfi‘ī-Ash‘arī emphasis of the original text is carefully omitted, replaced instead by a more inclusive and contextually appropriate *Ahl al-Sunna* identity. In conclusion, Bosnawī’s translation provides a concrete example of how a text is reshaped during its journey from one center of the empire to another, and the extent to which political concerns and the new environment/context in which the text is presented determine the processes of transmission. In this respect, the translation also possesses original aspects for understanding how texts in the field of political thought were received and transformed in accordance with the needs of the period.

Keywords: al-Jawāhir al-Mudiyya, Muhammad b. Mūsā al-Bosnawī, Sultan, Re‘āyā, Ahkām al-Sultāniyya, Political Advice Literature

Serhaddan Payitahta Bir Osmanlı Âliminin Siyasete Yön Verme Çabası: Manastırlı Terzizâde Mahmud'un *Fezâ'ilü'l-Cihad* Adlı Eseri

From the Borderlands to the Seat of Power: An Ottoman Scholar's Endeavor to Shape Politics: Manastırlı Terzizâde Mahmud's Work Titled *Fezâ'ilü'l-Jihād*

Muhammed Enes Buluş

Research Assistant, Marmara University Institute of Social Sciences, muhammedenesbulus@gmail.com

Özet: 1500-1800 yılları arasında Osmanlı'nın Balkanlar'daki varlığı askerî, idarî ve mimarî alanların yanı sıra ilmî ve ahlakî düşünce üretimiyle de şekillenmiştir. Bu dönemde kaleme alınan cihad konulu eserler, devletin dinî meşruiyetini pekiştirirken ulemanın siyasetle kurduğu düşünsel ilişkiyi de yansıtmaktadır. Manastırlı Kâdı Terzizâde Mahmud b. Ahmed'in (ö. 1026/1617) *Fezâ'ilü'l-Cihâd* adlı eseri, bu çerçevede Osmanlı siyaset düşüncesini ve Balkan entelektüel geleneğini anlamaya katkı sunabilecek nitelikte bir örnek teşkil etmektedir. Terzizâde cihadı askerî, siyasî, hukukî, içtimâî ve ahlakî boyutları olan kapsamlı bir yapı olarak ele alır. Adil bir siyasî yapılanma, saygın bir ilmî otorite, sağlam bir hukukî çerçeve ve derin bir maneviyat anlayışı cihadın meşru ve etkin bir şekilde icrası için zorunlu şartlardır. *Fezâ'ilü'l-Cihâd*, bu yönüyle devlet adamına yönetim ilkelerini hatırlatan, âlime toplumsal sorumluluğunu gösteren, mümini ise manevî ve hukukî olarak cihada hazırlayan çok katmanlı bir rehber niteliği taşımaktadır. Kur'an ayetleri ve hadisleri merkeze alarak fıkıh, tefsir, siyer ve tasavvuf literatüründen geniş biçimde yararlanan müellifin eseri Hz. Peygamberin örnekliğinde tarihî verilerle ayrıca hikâyeler ve şiirlerle zenginleştirmesi metne ilmî derinlik sağlarken manevî bir hava da oluşturmaktadır. Bu çok yönlü kaynak kullanımı, eserin Osmanlı cihad literatüründeki özgün konumunu güçlendirmektedir. Bu çalışma, henüz müstakil bir akademik incelemeye konu olmamış olan bu eseri merkeze alarak, var olan kısıtlı veriden hareketle müellifin entelektüel portresini çizmeye çalışmakta, eserin nüsha tespiti, adlandırma ve aidiyet

meselerini ele almakta, yazılış serüveni, hitap ettiği kitle, dayandığı kaynakları ve eserin muhtevasının analizini sunmaktadır. Böylece eserin Osmanlı Avrupası'nın düşünce tarihindeki yerini ve önemini tespit etmeyi hedeflerken üzerinde yaşadığımız topraklarda yüzyıllarca tahakkuk eden Osmanlı siyaset tecrübesinin cihad konusundaki fikrî temellerini -bu eser özelinde- incelemeye yönelik teşebbüs niteliği taşımaktadır. Bu araştırmaya konu olan eser, modern dönemde sıklıkla indirgemeci bir şekilde anlaşılan cihad kavramının, geleneksel İslam düşüncesinde ne denli kapsamlı, kurumsal ve ahlakî sınırlarla çevrili bir kurum olduğunu göstermesi açısından son derece değerlidir. Yine bu eser, Balkanlarda devletin siyasetine yön vermeyi hedefleyen fikirler de üretildiğinin kanıtıdır. Yazılı fikirlerin, maddî kültür unsurları kadar kalıcı bir miras bıraktığını hatırlatan bu araştırma, Osmanlı Avrupası'nın entelektüel tarihine mütevazı bir katkı sunma amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Manastırlı Terzizâde, cihad, Osmanlı siyaset düşüncesi

Abstract: The Ottoman presence in the Balkans between 1500 and 1800 was shaped not only by military, administrative, and architectural developments but also by the production of scholarly and ethical thought. Works on jihad written during this period reflect the intellectual relationship that the religious scholars (ulema) established with politics, while also reinforcing the religious legitimacy of the state. In this context, the work titled *Fezâ'ilü'l-Jihād* by the scholar and judge from Manastır (Bitola), Terzizâde Mahmud b. Ahmed (d. 1026/1617), constitutes an example that can contribute to understanding Ottoman political thought and the Balkan intellectual tradition. Terzizâde treats jihad as a comprehensive structure with military, political, legal, social, and ethical dimensions. A just political organization, a respected scholarly authority, a solid legal framework, and a profound understanding of spirituality are essential conditions for the legitimate and effective execution of jihad. In this respect, *Fezâ'ilü'l-Jihād* serves as a multi-layered guide: it reminds statesmen of governance principles, shows scholars their social responsibility, and prepares believers for jihad spiritually and legally. By centering Quranic verses and hadiths and drawing extensively from the literature of jurisprudence (fiqh), exegesis (tafsir), prophetic biography (sira), and Sufism, the author enriches the text with historical data based on the example of the Prophet Muhammad, as well as with stories and poetry. This provides the work with scholarly depth while also creating a spiritual ambiance. This multifaceted use of sources strengthens the work's unique position within Ottoman jihad literature. This study, focusing on this work which has not yet been the subject of an independent academic examination, attempts to sketch the intellectual portrait of the author based on the existing limited data. It addresses issues related to the identification of the manuscript copies, naming, and authorship, and presents an analysis of the work's composition, its intended audience, its foundational sources, and its content. Thus, while aiming to determine the place and importance of the work in the intellectual history of Ottoman Europe, this study constitutes an attempt to examine

- through this specific work - the intellectual foundations of the Ottoman political experience, which materialized over centuries in the lands we inhabit. The work that is the subject of this research is extremely valuable for demonstrating how the concept of jihad, often understood reductively in the modern period, was in fact a comprehensive institution in traditional Islamic thought, bounded by institutional and ethical limits. Furthermore, this work is evidence that ideas aimed at influencing state policy were also produced in the Balkans. By reminding us that written ideas leave a legacy as enduring as material cultural elements, this research aims to make a modest contribution to the intellectual history of Ottoman Europe.

Keywords: Manastırlı Terzizâde, jihad, Ottoman political thought

Bir Osmanlı Kadısının Siyaset Tasavvuru: Manastırlı Terzizâde'ye göre Sultanın Meşruiyeti ve Ulemanın İtibarı

An Ottoman Judge's Political Thought: Legitimacy of the Sultan and the Prestige of the 'Ulamā ' According to Terzizâde of Manastır

Mustafa Taş

Research Assistant, Sakarya University, Faculty of Law, mustafatas@sakarya.edu.tr

Özet: Osmanlı ulemasının siyaset düşüncesi alanındaki katkılarının yoğunlaştığı konulardan birisi sultanın meşruiyeti ve hukuki nizamı temsil eden ulema ile ilişkisidir. Bu ilişkiyi 17. yüzyıl başlarında Balkanlar'da yaşamış Manastırlı Kadı Terzizâde Mahmud b. Ahmed'in (1026/1617) *Fezâ 'ilü'l-cihâd* adlı risalesi üzerinden inceleme konusu edinen bu tebliğ, erken modern Osmanlı siyaset düşüncesinde meşruiyet, otorite ve hukuk ilişkisini analiz etmektedir. Temel olarak İslam savaş hukukunu konu edinen risalenin ilk kısmında müellif sultanın faziletlerini ve sorumluluklarını ele almakta, sorumlulukların yerine getirilmesini meşruiyet ile ilişkilendirerek siyasi otoritenin meşruiyet zeminini ortaya koymaktadır. Sultanın sorumlulukları olarak ise adaletli bir yönetimin sergilenmesi ve İslam beldelerinin dâhili ve harici tehditlere karşı korunması, yani siyasi-dini bir eylem olan savaş vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu açıdan kendisinden önce kaleme alınan aynı konudaki risalelerle bir süreklilik arz eden metinde, bu konunun akabinde ulema ele alınmakta ve onlara tazimle muamele edilmesinin gereği siyasi otorite karşısındaki konumu itibarıyla delillendirilmektedir. Bu konunun ise esasında siyasi otoritenin meşruiyeti ile doğrudan ilişkili olduğu aşikârdır. Zira meşruiyeti sağlayan adalet ve savaş gibi sorumlulukların ahkamı ulema tarafından belirlenmekte ve denetlenmektedir. Bu çerçevede müellif risalesinde siyasi otorite, dinî otorite ve bu ikisi arasındaki meşruiyet ilişkisini adaletli yönetim sergileme ve savaş hukukuna riayet bağlamında kurmaktadır. Risalenin sultan ve ulema ile ilgili bölümlerine odaklanan bu tebliğ, kendisini erken modern Osmanlı'da bir taşra kadısının gözünden siyasi otoritenin meşruiyeti, dinî otoritenin siyasi otorite ile olan münasebeti meselesiyle sınırlamaktadır. Bununla birlikte tebliğde İslam savaş hukukunu konu edinen bir risalede sultan, ulema ve meşruiyet ilişkisinin yer almasının muhtemel gerekçelerine de değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam Siyaset Düşüncesi, Osmanlı, Meşruiyet, Sultan, Ulema, Manastırlı Terzizâde

Abstract: One of the main themes that the Ottoman ‘ulamā’ focused on in their political thought was the legitimacy of the sultan and his relationship with the scholars, who represented the legal-religious order. This paper analyzes the relationship between legitimacy, authority, and law in early modern Ottoman political thought through *Fadā’ il al-Jihād*, a treatise written by the judge of Manastır, Terzizāde Mahmūd b. Ahmad (d. 1026/1617) in the early 17th century.

In the first part of the treatise, which primarily concerns the Islamic law of war, the author discusses the sultan’s virtues and responsibilities, establishing the foundation of political authority’s legitimacy by linking it to the fulfillment of these duties. As the sultan’s primary responsibilities, he highlights the demonstration of just governance and the protection of Islamic lands against internal and external threats, thereby emphasizing war as a politico-religious act. In this respect, the text shows continuity with similar treatises written before it. Following this subject, the ‘ulamā’ are discussed, and the necessity of treating them with reverence is justified by their position vis-à-vis political authority.

It is evident that this position is, in fact, directly related to the legitimacy of the political authority, as the legal provisions for the responsibilities that ensure legitimacy—such as justice and war—are determined and supervised by the ulema. Within this framework, the author constructs the relationship between political authority, religious authority, and the legitimacy between them in the context of maintaining just governance and adhering to the law of war.

Focusing on the sections of the treatise related to the sultan and the ulema, this paper limits its scope to the issue of political authority’s legitimacy and the religious authority’s relationship with it, from the perspective of a provincial qadi in the early modern Ottoman period. Furthermore, the paper will also address the probable reasons for including a discussion on the sultan, the ulema, and legitimacy within a treatise on the Islamic law of war.

Keywords: Islamic Political Thought, Ottoman, Legitimacy, Sultan, ‘Ulamā’, Terzizāde of Manastır

A Comparative Analysis of the Moral Foundations of Governance through the Political Thought of Akhisârî and Machiavelli

Ömerfaruk Yıldırım

Master's Student, Ibn Haldun University, omerfaruk.yildirim@ibnhaldun.edu.tr

Abstract: This study aims to question the moral foundations on which government can be based by comparing the views of Hasan Kâfi Akhisârî and Niccolò Machiavelli, two political thinkers from different cultural and intellectual traditions. Both thinkers lived in the early modern period and were interested in questions such as how to establish political authority, what the duty of the ruler was, and how to ensure social order. However, their answers to these questions show significant differences in line with the geography they lived in, the political environment they were in, and the intellectual traditions they belonged to. Hasan Kâfi Akhisârî, who served as a judge in the Balkan lands of the Ottoman Empire, based the basis of government on moral and religious values in his work *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmî'l-Âlem*. According to him, principles such as justice, competence, consultation (şûrâ) and responsibility are necessary for both the existence and legitimacy of the state. This perspective is based on the idea that political order cannot be permanent without a moral order. On the other hand, Machiavelli exhibits a different approach in his work *The Prince*. According to him, a successful ruler is valuable as long as he can maintain his power. Being powerful and effective can often overcome moral boundaries. This paper offers a comparative analysis of the political thought of Hasan Kâfi Akhisârî and Niccolò Machiavelli. It focuses on how each thinker approaches the moral foundations of governance by examining key concepts such as justice, legitimacy, power, and responsibility. The aim is to understand and compare the two models of political leadership they represent, shaped by their distinct historical and intellectual contexts.

Keywords: Akhisârî, moral governance, Machiavelli, political expediency, legitimacy

Osmanlı Siyasi Nasihat Geleneğinde Süreklilik ve Değişim: Akhisarî'nin Usûlü'l-Hikem'inden Budinli'nin Nizâm-ı Devlet'ine

Continuity and Change in the Ottoman Political Advice Literature: From Akhisarî's Usûlü'l-Hikem to Budinli's Nizâm-ı Devlet

Prof. Dr. Özgür Kavak

Marmara University, Faculty of Theology, ozgur.kavak@marmara.edu.tr

Özet: Osmanlı siyasi nasihat geleneğinin XVII. yüzyıl sonlarında kaleme alınmış anonim bir eseri olan *Nizâm-ı Devlet*, Hasan Kâfi Akhisârî'nin (ö. 1024/1615) *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmi'l-Âlem* adlı risalesiyle önemli bir benzerlik içermektedir. Bu tebliğde her iki risale karşılaştırmalı bir analize tabi tutulmaktadır. Eserin müellifi, 1686'daki Budin kuşatmasında bizzat bulunmuş ve muhtemelen Tuna Nehri'ni yüzerek kurtulmuştur. Bu risaleyi Sultan II. Ahmed'e ithaf etmiştir. Müellifin Arapça'ya, klasik şiire ve özdeyişlere vukufiyeti ile ayet ve hadislerden istifade etmesi, onun ilmiye sınıfına mensup olduğunu göstermektedir. Ayrıca, askerî hayata dair detaylı gözlemleri, orduda veya garnizonlarda dinî bir görev icra etmiş olabileceğine işaret etmektedir. Toplumsal ahlaki yozlaşma eleştirileri ise, metnin Kadızâdeliler hareketiyle potansiyel bir bağlantısını düşündürmektedir.

Nizâm-ı Devlet, Akhisârî'nin yaklaşık bir asır önce yazdığı *Usûlü'l-Hikem*'in yeniden düzenlenmiş, genişletilmiş ve güncellenmiş bir versiyonu olarak değerlendirilebilir. Müellif, Osmanlı'nın uğradığı mağlubiyetlerin nedenlerini irdeleyerek, Batı karşısında yeniden zafer elde etmenin yollarını araştırmaktadır. Bu bağlamda, adalet, meşveret ve cihad gibi konuları işlerken Akhisârî'nin metniyle birebir örtüşen pasajlara yer vermektedir. Bununla birlikte, *Ravzü'l-Ahyâr* gibi farklı kaynaklardan da yararlanarak metni zenginleştirmiştir.

Nizâm-ı Devlet'in *Usûlü'l-Hikem*'den ayrılan temel özelliği, muhtemelen savaş koşullarında yazılmış olması nedeniyle sulh konusuna değinmeyip, cihad vurgusunu sürekli ön planda tutmasıdır. Ayrıca, beş vakit namazın özellikle askerler için önemi, ilim ve ulemanın konumu, okçuluğun teşviki gibi konular, müellifin özgün katkıları arasında yer almaktadır. Zulüm, emr bi'l-ma'rûf ve nehy

ani'l-münker gibi meselelerin ayrı bölümler hâlinde ele alınması, risaleyi hem içerik hem de kapsam bakımından Akhisârî'nin eserinden daha geniş ve güncel kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akhisârî, Budinli, Islahat, Cihad, Sulh, Osmanlı Siyaset Düşüncesi

Abstract: This paper examines *Nizâm-ı Devlet*, an anonymous late seventeenth-century Ottoman political advice treatise, in comparison with Hasan Kâfî Akhisârî's (d. 1615) *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmî'l-Âlem*. The author of *Nizâm-ı Devlet* witnessed the fall of Buda in 1686, likely escaping by swimming across the Danube, and dedicated the work to Sultan Ahmed II. His mastery of Arabic, use of classical poetry and aphorisms, and frequent references to Qur'anic verses and Hadith indicate his belonging to the *ilmiye* class. His detailed observations on military life suggest possible service in a religious capacity within the army, while his moral critiques hint at links to the *Kadizâdeliler* movement.

The treatise represents a revised, expanded, and updated version of *Usûlü'l-Hikem*, incorporating verbatim passages on justice, consultation, and jihad, while also drawing on other works such as *Ravzû'l-Ahyâr*. Unlike Akhisârî's treatise, it omits the theme of peace—likely due to being written during wartime—and persistently emphasizes jihad. Unique contributions include stressing the five daily prayers for soldiers, the status of scholars, and the promotion of archery. The separate treatment of injustice, *amr bi'l-ma'rûf*, and *nahy 'ani'l-munkar* further broadens its scope, making it a significant example of continuity and adaptation in the Ottoman political advice tradition.

Keywords: Akhisari, Budinli, Reform, Jihad, Peace, Ottoman Political Thought

Every Page a Lament: The Voice of Abdülvasi Efendi Between Success and Disappointment

Sena Fidan Öztürk

PhD Student, Istanbul Medeniyet University, senafidanozturk@gmail.com

Abstract: This study reexamines the life and intellectual trajectory of Abdülvasi Efendi Dimetokavi (d. 945/1538-39), a sixteenth-century Ottoman scholar who rose to the office of chief judge of Rumelia yet concluded his career in voluntary retreat to Mecca. Living in the early 16th century, a period marked by institutional consolidation and bureaucratic expansion in the Ottoman Empire, Abdülvasi Efendi appears to have been a successful member of the Ottoman *ilmiyye* hierarchy considering the positions he attained. However, closer examination of the biographical dictionaries reveals two significant events that disrupted his professional life, ultimately resulting in profound personal disappointment.

The first of these events was the execution of Molla Lutfi on charges of heresy. The members of Molla Lutfi's intellectual circle, later known as the 'Aşere-i Muhabbese, were forced to leave Ottoman lands. Abdülvasi Efendi, who was a member of the group, went to Herat, one of the foremost Timurid centers of scholarship, where he continued his studies. When Sultan Selim I ascended the throne, the earlier controversy surrounding Molla Lutfi had largely been forgotten, enabling Abdülvasi to return to the Ottoman realm and rebuild his professional career. His period of success, however, came to an end with the trial of Molla Kabız, another scholar accused and executed for heresy. Abdülvasi was considered to have shown insufficient competence in handling this case as a chief judge and as a result the expected position of *şeyhülislam* was instead granted to Sadi Çelebi.

Another source for this study is a short Arabic treatise attributed to Abdülvasi Efendi. In this work, the author declares that his writing is an act of reproach and lament, recounting how he was compelled to leave his town because of moral decay and pervasive envy. Throughout the treatise, he articulates his disillusionment with the faithlessness of friends in an elegant and expressive literary style. The study adopts a multidisciplinary approach, integrating biographical, institutional, and affective histories, to illuminate the experiences of Ottoman scholars in the early sixteenth century, as exemplified by the life and career of Abdülvasi Efendi, a Balkan born scholar.

Keywords: Kazasker Abdülvasi Efendi, Dimetoka, Ottoman scholar-bureaucrat, scholarly mobility, political morality

Political Thought in Nergisī's Work Qānūn al-Rašād

Assoc. Prof. Dr. Velida Mataradžija

Sarajevo University, Faculty of Philosophy, velida.mataradzija@ff.unsa.ba

Abstract: Muhammad Nergisī (1584-1635) was an Ottoman scholar of Bosnian origin. He was one of the best literates in the Ottoman Empire in the first half of the 17. century. Beside beauty of expression his work Qānūn al-rašād transmitted the message to Ottoman authorities about an understanding of a ruler and a state in the oriental civilization. Qānūn al-rašād is within Nergisi Hamse that belongs to the Ottoman literary prose. It is a political treatise in the garment of literature. Qanun al-rašad is dedicated to the Ottoman sultan Murad IV (1623-1640). It describes role models and virtues sultan need to cherish. This work reminds sultan to the obligations he has towards his subjects. We will try to find out roots of Qānūn al-rašād that influenced the understanding of policy and the role of sultan in the Ottoman Empire.

Keywords: Muhammad Nergisī, siyāsatname, Qānūn al-rašād, Ahlāq-e saltanat, mirror for princes

Lütfi Paşa'nın Âsafnâmesi: On Altıncı Yüzyılda Osmanlı'daki İktidar Değişiminin Bir Tanıklığı

Lutfi Pasha's Asafname as a Testimony to the Ottoman Power Shift in the Sixteenth Century

Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl

Boğaziçi University, Department of History, zatcil@bogazici.edu.tr

Özet: Arnavut bir devşirme olan ve kısa bir süre sadrazamlık yapan Lütfi Paşa, emekliliğinde tarih, fıkıh ve siyaset teorisi dâhil olmak üzere çeşitli konularda eserler kaleme almıştır. *Âsafnâme*, onun en çok istinsah edilen, okunan ve dolaşıma giren eseri olmuştur. Gelecekteki sadrazamlar için bir kılavuz olarak yazılan eser, onların düşebilecekleri muhtemel hatalar konusunda uyarılarda bulunur ve üstlenmeleri gereken ideal rolü nasıl icra edecekleri konusunda tavsiyeler verir. Modern literatürde *Âsafnâme*, ya Osmanlı "gerilemesi"nin erken bir tanıklığı olarak ya da görevini yeniden kazanma umuduyla hayal kırıklığına uğramış eski bir sadrazamın sitemkâr bir eseri olarak yorumlanmıştır. Bu makalede, her iki uç yaklaşımın da geçerli olmadığını ileri süreceğim. Bunun yerine *Âsafnâmenin*, on altıncı yüzyıl ortalarında Osmanlı İmparatorluğu'nda iktidarın padişah'tan sadrazama geçişinin bir kanıtı olarak okunması gerektiğini savunuyorum. Somut örnekler üzerinden Lütfi Paşa'nın siyasi otoriteyi nasıl kavramsallaştırdığını ve bu otoritenin merkezini nasıl sadrazam lehine yeniden tanımladığını göstereceğim.

Anahtar kelimeler: Lütfi Paşa, Asafname, Vezirlik, sadrazam

Abstract: Lutfi Pasha, who was originally an Albanian devshirme and served briefly as grand vizier, composed works on various subjects—including history, jurisprudence, and political theory—during his retirement. *Asafname* was his most widely copied, read, and circulated work. Written as a guidebook for future grand viziers, it warns against potential mistakes they might make and advises them on how to embody the ideal role. Modern scholarship has often interpreted *Asafname* either as an early testimony to the Ottoman “decline” or as a remonstrance from a disappointed former grand vizier seeking to regain his position. This paper argues that neither of these two extremes is tenable. Instead, *Asafname* should be read as evidence of a mid-sixteenth-century power shift in the Ottoman Empire—from the sultan to the grand vizier. Drawing on specific examples, I will show how Lutfi Pasha conceptualizes political authority and how he redefines its locus in favor of the grand vizier.

Keywords: Lutfi Pasha, *Asafname*, vizierate, grand vizier

Participants

Behar Keçeli, *Minber Research Center*

Elif Keleş, *Kafkas University*

Assist. Prof. Dr. Elmin Aliyev, *Istanbul Medeniyet University*

Mahmud Emini, *Marmara University (PhD Student)*

Mehmet Çoban, *Bitlis Eren University*

Mehmet Fatih Tiftik, *Marmara University*

Dr. Mesut Kulan, *Hakkari University*

Dr. Müddessir Demir, *Bilecik Şeyh Edebali University*

Muhammed Enes Buluş, *Marmara University*

Mustafa Taş, *Sakarya University*

Ömerfaruk Yıldırım, *İbn Haldun University (Master's Student)*

Prof. Dr. Özgür Kavak, *Marmara University*

Sena Fidan Öztürk, *Istanbul Medeniyet University (PhD Student)*

Assoc. Prof. Dr. Velida Mataradžija, *Sarajevo University*

Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl, *Boğaziçi University*

Notes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

45

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

47

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

BSF | B | A | L | K | A | N |
S | T | U | D | I | E | S |
F O U N D A T I O N

 balkanfoundation.com

 info@balkanfoundation.com

 facebook.com/balkanfound

 x.com/balkanfound

 instagram.com/balkanfound